pupils and teachers), professional-methodical competence (relies on the usage of theoretical knowledge in the course of lessons).

Keywords: a competency-based approach; linguistic, communicative, professionally-psychological, professionally-pedagogical, professional-methodical competences.

УДК 378: 629.5.081.4

Ляшенко У. І.*

ОСОБЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ КУРСАНТІВ МОРСЬКОГО КОЛЕДЖУ ХЕРСОНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ МОРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

У статті розглядається проблема ефективного впровадження компетентнісного підходу при навчанні англійської мови курсантів морського коледжу Херсонської державної морської академії (МК ХДМА); акцентується увага на послідовних етапах уроку (презентація, практика, продукування) та правильної організації парної і групової роботи; висвітлено психолого-педагогічні та методичні фактори, що стають на заваді ефективному впровадженню навчально-мовленнєвих ситуацій; доведено, що найбільш ефективним шляхом реалізації компетентнісного підходу є використання навчально-мовленнєвих ситуацій, дотримання всіх етапів уроку (презентація, практика, продукування) та усунення негативних психолого-педагогічних і методичних факторів.

Ключові слова: навчально-мовленнєва ситуація, компетентнісний підхід, психолого-педагогічний, методичний, етап уроку, парна і групова робота, курсант.

Вимоги, що висуваються до освіти на кожному етапі розвитку суспільства, задовольняються зміною її змісту, методів та прийомів викладання навчального матеріалу, тобто модернізацією освіти. Модернізація системи освіти спрямована на забезпечення її якості відповідно до найновіших досягнень вітчизняної і світової науки, культури та соціальної практики. Забезпеченню якості освіти підпорядковані матеріальні, фінансові, кадрові й науково-методичні ресурси суспільства, державна політика в галузі освіти. Висока якість освіти передбачає органічний взаємозв'язок освіти і науки, педагогічної теорії й практики [1, с. 5]. Наукові досягнення і підходи в різних галузях знань досліджуються, систематизуються і впроваджуються з метою знайти найбільш оптимальні для вирішення раніше поставлених завдань. Ті з них, що є ефективними, залишаються і поглиблюються, даючи поштовх для розвитку інших, більш дієвих досягнень і підходів у галузі науки, інші – стають визначними досягненнями минулого, без розвитку яких неможливим би був розвиток сучасних здобутків.

Проблему компетентнісного підходу в освіті вивчали В. Байденко, В. Болотов, Ф. Гоноболін, Р. Гришкова, Б. Ельконін, О. Заболотська, Е. Зеєр, І. Зимня, І. Зязюн, В. Краєвський, Н. Кузьміна, А. Маркова, К. Матвєєва, А. Новіков, О. Овчарук, Т. Орджи, Дж. Равен, Є. Рогов, В. Сєріков, Л. Паращенко, Л. Пєтухова, Ю. Татур, Л. Тархан, В. Тушева, С. Трубачова, Г. Фрейман, М. Холстед, А. Хуторський, В. Шадриков та ін. Основна ідея компетентнісного підходу зводиться до того, що результатом освіти є не окремі знання, вміння та навички, а компетенції. За такого підходу сутність підготовки педагогічних кадрів полягає не у збагаченні студентів певною кількістю інформації, а в розвитку вміння оперувати нею, проектувати та моделювати свою діяльність, здатності творчо застосовувати набуті знання і досвід у практичній діяльності.

Метою статті є розгляд особливостей ефективного впровадження компетентнісного підходу в навчанні англійської мови курсантів морського коледжу ХДМА.

*© Ляшенко У. І.**

Освітніми цілями компетентнісного підходу визначаються важливі компетентності, що включають у себе знання й розуміння (теоретичні знання з академічної дисципліни, здатність знати і розуміти); знання, як діяти (практичне або операційне застосування знань у певних ситуаціях); знання, як жити (цінності як інтегральний елемент сприйняття і співіснування з іншими в соціальному контексті). Компетентності є поєднанням властивостей (щодо знань та їх застосування, установок, навичок, умінь та обов'язків), які описують рівень або ступінь, до якого особа здатна виконувати їх [4, с. 17].

Підготовка компетентнісного фахівця згідно з міжнародними стандартами визначається насамперед рівнями сформованості його компетентностей з усіх дисциплін як циклу професійної; математичної, природничо-наукової підготовки, так і циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, до якої відноситься англійська мова. Викладачами англійської мови морського коледжу ХДМА за основу була взята програма контролю компетентностей курсантів зразку типу А, В, С рівнів, за якою визначається необхідний рівень усіх їх компетентностей. Також успішному впровадженню компетентнісного підходу сприяє реалізація комунікативного підходу на заняттях з англійської мови, оскільки його основні принципи узгоджуються з вимогами IMO (International Maritime Organization) щодо підготовки фахівців.

Структура заняття з цієї дисципліни спирається на три основні етапи – presentation, practice, production. На етапі presentation курсанти ознайомлюються з новим лексичним/граматичним матеріалом (знання і розуміння), з яким продовжують працювати на етапі practice (знання, як діяти) та використовують його вже самостійно на етапі production (знання, як жити). Таким чином, спираючись на принципи комунікативного підходу, кожен викладач англійської мови впроваджує в підготовку майбутнього електромеханіка компетентнісний підхід, а новітня система оцінювання компетентностей курсантів зразку типу А, В, С рівнів дає змогу визначити, формуванню яких компетентностей слід приділяти більше уваги в кожній окремій академічній групі.

Для формування лексичних навичок курсантів на заняттях використовуються вправи і завдання, спрямовані як на використання загальновживаних слів і термінів, так і за спеціальністю на других і третіх курсах, засвоєння лексичних одиниць.

Наведемо приклад заняття з розвитку комунікативних умінь:

Вправа 1. Мета: презентація нових слів. Тип вправи: комунікативна, продуктивна. Вид вправи: презентація нових слів. Режим виконання: повторення у групі, групах, парах, індивідуально за викладачем; усно. Інструкція: подивіться на малюнки. Там є деякі незнайомі для вас слова. Повторіть їх вимову (призначення вправ на введення лексичних одиниць полягає в тому, щоб закріпити в курсантів навички вимови слів, словосполучень):

1. ***Mashed potatoes***

2. ***Pears***

3. ***Smoked shark***

4. ***Shrimps***

5. ***Cauliflower***

6. ***Bacon and eggs***

7. *Noodle*

8. *Raspberry*

Вправа 2. Мета: перевірка розуміння поданих лексичних одиниць. Тип вправи: комунікативна, продуктивна. Вид вправи: правильне застосування нових лексичних одиниць. Режим виконання: індивідуально, усно. Інструкція: заповніть пропуски словами з вправи 1.

1. My friend likes to drink beer with……
2. For dessert my little sister likes ice-cream with……..but as for me I prefer just one or two……
3. When I was on board a fishing vessel we caught a shark so our Cook had a chance to cook a…….. for dinner.
4. Her brother likes potatoes what's why he usually orders …… at restaurants.
5. ……is the traditional English food.
6. …….is the traditional Italian food.
7. Most of all his sister likes fried…….with eggs.

Вправа 3. Мета: закріплення лексичних навичок у фразах. Тип вправи: комунікативна, продуктивна. Вид вправи: перевірка правильності використання лексичних одиниць у попередній вправі (між самими курсантами). Режим виконання: парно, усно. Інструкція: працюйте у парах і перевірте правильність ваших відповідей у вправі 2. Запитайте і дайте відповіді на запитання відповідно до поданого зразка:

Cadet A.: What answer do you have in the first gap?
Cadet B.: I have……..
Cadet A.: I have the same (No, I have another variant. Why have you chosen ……?)
Cadet B.: Because I think that…….
Cadet A.: I quite agree with you/ I quite disagree with you because……

Вправа 4. Мета: закріплення лексичних навичок поряд із правильністю написання слів. Тип вправи: умовно-комунікативна, продуктивна. Вид вправи: зорове і усне закріплення нових слів. Режим виконання: парно, усно. Інструкція: складіть із літер слова і перевірте їх правильність у парах.

1) pyrrrsabe;
2) aoaoee tstspdhm;
3) olendo;
4) sarep;
5) gaago ces dnnb;
6) ressoh dkakm;
7) wiocurallfe;
8) pissmh.

Вправи на перевірку розуміння поданих лексичних одиниць використовуються викладачем для розуміння ним правильності добору малюнків (або англомовного пояснення) до нових лексичних одиниць і розуміння їх змісту. Репродуктивні вправи є основою при закріпленні лексичного матеріалу й слугують для перевірки рівня оволодіння певними поняттями.

«Controlled вправи» проводяться після ознайомлення курсантів з новим матеріалом для осмислення отриманої навчальної інформації, вони не потребують продукування власних лексичних одиниць або фраз і речень, а спрямовані лише на закріплення їхнього значення і правил використання. Наведемо приклади:

Вправа 1. Мета: закріплення значення лексичних одиниць і правил їх використання. Тип вправи: некомунікативна, продуктивна. Вид вправи: правильне застосування вивчених лексичних одиниць. Режим виконання: індивідуально, письмово. Інструкція: поставте запитання використовуючи подані у дужках слова.

mashed potatoes, raspberry, noodle, bacon and eggs, cauliflower, shrimps, smoked shark, pears

1. Do you prefer fried or ……?
2. What fruit is the sweetest …….or peaches?
3. Doesn't she really see that …….is not fresh?
4. Is …….a traditional dish among Englishmen?
5. Is it true that if you are ill you should drink hot tea with ……?
6. Why can't most allergic eat…….?
7. Does …….have more vitamins than a cabbage?
8. What is the difference between spaghetti and…….?

Вправа 2. Мета: поглибити розуміння значення лексичних одиниць у діалогічному мовленні. Тип вправи: комунікативна, продуктивна. Вид вправи: закріплення вживання нових слів у діалогічному мовленні. Режим виконання: парна робота, усно. Інструкція: оберіть відповідь на кожне запитання у вправі 3, перевірте правильність у парах задаючи і даючи відповіді на запитання.

a. Tastes differ. As for me I think that pears can be as sweet as peaches.
b. Yorkshire pudding, bacon and eggs, porridge are the traditional English dishes.
c. Because it is fish dish and most allergic can't eat such dishes.
d. Spaghetti is longer than noodle.
e. Yes, cauliflower has more vitamins than cabbage.
f. Yes, it is but if you are not allergic to raspberry.
g. No, she doesn't. Moreover she is going to buy that smoked shark.
h. I prefer mashed potatoes, especially if it is cooked by my mother.

Подані вправи мають на меті закріплення лексичного матеріалу і розвиток мовленнєвих умінь. Завдяки таким завданням курсанти розвивають також і свої комунікативні вміння.

При парній роботі викладач постійно перевіряє правильність відповідей курсантів, проте для повного розуміння того, що завдання виконано правильно, проводиться робота у «відкритих парах».

Інтерактивна взаємодія між курсантами пов'язана з їх роботою у відкритих парах: курсанти мають змогу запитати й відповісти на запитання інших, а не лише свого партнера по спілкуванню. Викладач лише спостерігає без втручання. «Корекція» помилок викладачем можлива лише за умов, якщо жоден з курсантів не відповів правильно.

Вправа 1. Мета вправи: розвивати навички використання лексичних одиниць у навчальних ситуаціях у групах. Тип вправи: репродуктивно-креативний. Вид вправи: продукування власних думок з використанням засвоєних лексичних одиниць. Режим виконання: групова робота, усно. Інструкція: працюйте у групах з 3 курсантів.

Уявіть, що ви і два ваші друга збираєтесь провести вихідні на березі моря, проте можливості купити їжу у вас там не буде. Обговоріть зі своїми друзями, яку їжу ви би хотіли взяти із собою, і вирішіть, що ви візьмете з урахуванням уподобань всіх учасників поїздки.

Вправа 2. Мета вправи: розвивати навички використання лексичних одиниць у навчальних ситуаціях у парах. Тип вправи: креативна (творча). Вид вправи: продукування власних думок з використанням засвоєних лексичних одиниць. Режим виконання: парна робота, усно. Інструкція: працюйте в парах.

Ви збираєтесь зробити вечірку для вашого найкращого друга, проте вам не подобається готувати, і ви хочете замовити їжу з найближчого ресторану. Зробіть діалог із представником ресторану про їжу, яку б ви хотіли замовити.

Вправи креативного (творчого) характеру спрямовані на перевірку вмінь і навичок самостійного використання вивчених лексичних одиниць у живому мовленні, діалогах, монологах, доповідях, спираються на досвід курсантів і сприяють їх рефлексії, зануренню в активне відпрацювання навчальних професійн спрямованих ситуацій і таким чином сприяють формуванню відповідних компетентностей курсантів.

Навчальні ситуації поділяються на відповідні типи: метод конкретних ситуацій (створення проблемної ситуації на основі фактів з реального життя), ілюстративні навчальні ситуації; прикладні ситуації, в яких описується конкретна ситуація, що склалася, пропонується знайти шляхи виходу з неї та ситуації, що навчають здійснювати аналіз та оцінку.

Основне завдання використання навчально-мовленнєвих ситуацій у процесі навчання англійської мови можна вбачати в тому, щоб готувати курсантів до реальної мовленнєвої комунікації, забезпечити перенос мовленнєвих дій з мовленнєвих вправ у мовленнєву практику. За основними параметрами вони повинні мати:

– діяльнісний характер мовленнєвої поведінки комунікантів, предметність процесу комунікації – тему, проблему, події тощо;

– ситуативність спілкування, що моделюється як найтиповіші варіанти взаємостосунків комунікантів;

– мовленнєві засоби, що забезпечують процес спілкування та навчання в цих ситуаціях [2, с. 3].

На думку вчених (М. Брейгіна, М. Вайсбруд, С. Калініна, О. Климентенко, Л. Якушина), навчально-мовленнєва ситуація має моделювати найбільш типові акти мовлення для тієї сфери спілкування, до якої треба готувати особистість та в якій відбувається спілкування, важливо також, щоб навчально-мовленнєва ситуація відповідала таким характеристикам, як повнота набору та різноманітність комунікативних моделей, повторюваність і варіативність, економічність [3].

Об'єктом моделювання навчальної діяльності потрібно обирати такі ситуації, в яких курсанти є активними, багато говорять і отримують необхідну їм у майбутньому інформацію. Критеріями вибору таких навчально-мовленнєвих ситуацій, на нашу думку, мають бути:

1. Мотивація і запланована рефлексивність курсанта під час «занурення» в ситуацію.
2. Отримання/передання необхідної професійної інформації (суднові прилади та системи, поведінка на судні, нормативна документація).
3. Залучення всіх комунікантів у навчально-мовленнєву ситуацію (висловитись мають усі учасники ситуації).
4. Можливість висловити свою точку зору і почути інших.
5. Чітко сформульовані інструкції щодо ролі кожного комуніканта.
6. Урахування вікових особливостей курсантів.

У змісті ситуацій мають бути інформативні матеріали з різноманітних сфер життєдіяльності на морі. Ця інформація добирається відповідно до рівня засвоєного матеріалу з професійно орієнтованих дисциплін.

Таким чином, навчально-мовленнєві ситуації вимагають активної розумової діяльності всіх комунікантів, планування курсантами власних відповідей/запитань (не обов'язково, що вони будуть правильними, оскільки робота в парах/групах передбачає корекцію неправильних відповідей іншими учасниками ситуації), створення позитивної атмосфери і відповідний алгоритм вирішення конкретної ситуації, що окрім стандартних дій відповідно до міжнародних стандартів також базуються на певних стереотипах соціальної поведінки, але з урахуванням культурних особливостей команди у змішаних екіпажах (наприклад: якщо мусульманин, який несе вахтову службу, помітить нетверезого матроса і судно буде перебувати, скажімо, в Арабських Еміратах, то порушнику буде загрожувати довготривала в'язниця).

Ефективному впровадженню навчально-мовленнєвих ситуацій на заняттях англійської мови дуже часто на заваді стають як психолого-педагогічні, так і методичні фактори, а саме:

– недостатня мотивація курсантів під час вивчення певних тем;
– нечітко сформульовані рольові позиції комунікантів;
– занадто часте втручання викладача у відповіді курсантів, у зв'язку з чим наявна неможливість курсанта висловити повною мірою свої думки;
– неправильний розподіл мовного навантаження на учасників ситуації (один із комунікантів говорить і висловлює свої думки, а іншим залишається час на одне-два речення, що є неприпустимим при комунікативному підході);
– ситуація не наближена до реальної професійної;
– навчально-мовленнєва ситуація органічно не поєднана з темою навчального заняття і мета її використання не зрозуміла;
– стосунки між учасниками ситуації в академічній групі напружені;
– рівень самоорганізації кожного окремого комуніканта не достатній.

Узагальнюючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що використання професійно орієнтованих навчальних ситуацій, дотримання зазначених вимог компетентнісного і відповідно комунікативного підходів (три етапи заняття – presentation, practice, production), усунення як психолого-педагогічних, так і методичних негативних факторів дозволить:

– зорієнтувати процес навчання на професійну підготовку компетентнісного фахівця з розвитком у нього необхідних компетентностей;
– упровадити контекстне навчання, сутність якого полягає у відтворенні за допомогою усієї системи дидактичних форм, методів і засобів навчання предметного та соціального контекстів майбутньої професійної діяльності спеціаліста;
– виділити «ключові кваліфікації» та «ключові навички», засвоєння яких можливе лише на заняттях з дисциплін за професійним спрямуванням, до яких відноситься англійська мова;
– виокремити вміння, що будуть визначатися готовністю майбутнього спеціаліста до самостійності, відповідальності, продуктивної діяльності, гнучкості у вирішенні особистісних та професійних завдань, що постануть перед фахівцем морського профілю.

Ця проблема є актуальною, тому одним із перспективних напрямків дослідження вважаємо розроблення методичних посібників з урахуванням особливостей компетентнісного підходу, які створять умови для ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців морського профілю.

Література:

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Манжола Н. В. Комунікативно-когнітивний підхід у вивченні іноземних мов [Електронний ресурс] / Н. В. Манжола. – Режим доступу : http://metod-skarb.at.ua/komunikativno-kognitivnij_pidkhid_u_vivchenni_im-1.doc.
3. Содержание обучения иностранным языкам в средней школе: Организация речевой деятельности / под ред А. Д. Климентенко. – М. : Педагогика, 1984. – 144 с.
4. Tuning Educational Structures in Europe. Universities' contribution to the Bologna Process. An introduction / edited by J. Gonzбles, R. Wagenaar. – 2nd ed. – Bilbao : Univesidad de Deusto, 2008. – 160 p.

Ляшенко У. И.

ОСОБЕННОСТИ ЕФЕКТИВНОГО ВНЕДРЕНИЯ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ КУРСАНТОВ МОРСКОГО КОЛЛЕДЖА ХЕРСОНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МОРСКОЙ АКАДЕМИИ

В статье рассматривается проблема внедрения компетентностного подхода при обучении английскому языку курсантов морского колледжа Херсонской государственной морской академии (МК ХГМА); акцентируется внимание на последовательных этапах урока (презентация, практика, продуцирование) и правильной организации парной и групповой работы; освещены психолого-педагогические и методические факторы, которые препятствуют эффективному внедрению учебно-речевых ситуаций, доказано, что наиболее эффективным путем реализации компетентностного подхода являются: использование учебно-речевых ситуаций, соблюдение всех этапов урока (презентация, практика, продуцирование) и устранение негативных психолого-педагогических и методических факторов.

Ключевые слова: учебно-речевая ситуация, компетентностный подход, психолого-педагогический, методический, этап урока, парная и групповая работа, курсант.

Lyashenko U. I.

THE PECULIARITIES OF COMPETENCE APPROACH EFFECTIVE IMPLEMENTATION WHILE TEACHING ENGLISH TO CADETS OF MARITIME COLLEGE OF KHERSON STATE MARITIME ACADEMY

The article is devoted to the problem of the competence approach effective implementation while teaching maritime college cadets of Maritime College of Kherson State Maritime Academy (MC KSMA) at the lessons of English; the logical stages of the lesson (presentation, practice, production) and the correct pair and group cadets' work organization are pointed out; the psychological and pedagogical, methodical factors that prevent from effective implementation of educational communicative real-life situations are disclosed; it is proved that the most effective ways of competence approach implementation will be: educational communicative real-life situations application, following all lesson stages (presentation, practice, production) and psychological, pedagogical and methodical negative factors elimination.

The article represents the positive effects of competence approach implementation such as: a possibility to direct the learning process to professional specialist's training in order to form all necessary competences; context learning implementation; «key qualifications' and «key skills' formation that needs effective teaching at such professionally-oriented disciplines as English for professional purposes; distinguishing the skills that will be determined by the readiness of the future specialist for self-determination, responsibility, effective activity, flexibility in personal and professional tasks solving that is necessary for future specialist's professional activity.

Keywords: educational communicative real-life situation, competence approach, self-improvement, psychological and pedagogical, methodical, stage of the lesson, pair and group work, a cadet.

Рецензент: Жорова І.Я.